

no s'usa) i poc o molt fins a Cerdanya,⁴ el Capcir i les Corberes. En les darreres comarques ha tendit a fixar-se en sentits més aberrants. En el Capcir s'ha accentuat el sentit d'obstacle que priva el pas; matís que hem notat ben accentuat ja en Ausiàs i altres escriptors medievals, i que ací resta més marcat encara gràcies a la influència del verb *barrar* (*el pas*), *barratge*, *barralla* (i altres derivats de *barra*), família lèxica especialment vivaç en aquest sector del domini.⁵ A les Corberes ha esdevingut la denominació corrent de l'avenc: així vaig anotar-ho a Salses,⁶ Òpol, Perillós, Vingrau i Talteüll. Sovint són avencs amb corrent d'aigua, subterrània generalment però que de vegades sobreix o bé traspua per esclotxes.⁷ Més enllà, i àdhuc ultrapassant la frontera lingüística, se sent *barrenc*, on és visible la contaminació del mot *avenc* (que en part s'hi confon pel sentit, i en part té àrea rigorosament limítrofa). A les Cases de Pena els *Avèns de Pena* són grosses deus que brollen de sota terra, però a Talteüll em diuen que un *avèn* del terme de les Cases és realment un avenc o abisme (si bé amb deus), i també a Perestortes hi ha un *avèn* que és una deus, i a Baixàs n'hi ha un altre. El resultat d'aquest encruentament és que a Calce i a Estagell vaig anotar alguns *barrens* que eren veritables avencs, i en part sense aigua. La forma *barrenc* continua en el sentit de 'avenc, cova vertical o inclinada' ja en el departament de l'Aude, sobretot a la part SE. i Centre-Sud, com es veu en el *Dict. Top.* de Sabarthès: a Trassanel (*Le Pertus*), Belvianes («*Le Barrenc, grotte*»), Rennes, Montolieu, i l'eco d'això ressona encara força més al NO., en el cantó de Mas-Cabardès (a les Ilhes). És possible que no s'interrompi del tot en el departament de l'Erau, car el *TdF* registra llengd. *barenc* o *barrenc*, al costat del rodanès *barèn*,³⁵ definint-los ambigüament «ravin» i alhora «précipice, abîme», però donant-nos cita de *barec* en la seva *Mireio* amb el clar sentit de 'avenc, abisme', i *barenc* en J. Laurès.

L'àrea del nostre mot en aquesta direcció és com una flama incerta que es va apagant progressivament, amb alguna revifalla intermitent i tenyida de la influència d'altres de vida més robusta; hi ha una distància creixent de l'una a l'altra d'aquestes reaparicions: prov. alpí *baranca* 'penya-segat' (a la vall de Barceloneta, Arnaud-Morin), Val-Sesia *baranca*, ja en el Piemont, i fins un reto-romànic (sobre-selvà) *vraunca* 'barrancada' («burrone»), però aquest molt dubtós.⁸

En canvi cap a l'Oest el mot té tanta vigència com en català, almenys fins a mig camí de l'Atlàntic, i força més enllà (com ho confirma l'ús robust en el castellà d'Amèrica). En tenim testimonis literaris i documentals del Nord i del Sud d'Espanya (*Cavallero Zifar*, J. A. de Baena), un d'ells aragonès de Sant Joan de la Peña, en baix llatí *barrancus*, datat ja de 1094; el sentit fonamental de 'curs profund que porta o pot portar aigua' ja el tenim clarament tres cops en un doc. d'Ècija de 1258: «el *barranco* que sale de Camarena e va a...» (Mz. Pi., *Doc. Ling.*, 345.26, 42, 43).

Com observà Cuervo (*Ap. Leng. Bogot.*, § 702), si

bé grosso modo i modernament l'accepció 'torrent pregon' predomina avui en el castellà d'Espanya i 'ribàs o penya-segat damunt un precípiu' predomina avui en el d'Amèrica, han coexistit més o menys en el castellà de pertot i de tot el temps, i la segona es llegeix en grans clàssics espanyols com Garcilaso de la Vega, Cervantes, Fz. de Oviedo i, ja en el S. XIII, en el *Fuero de Zorita* (Guadalajara): «si por aventura alguna bestia cayere en río o en *varranco*, d'onde non pueda exir» (Tilander, *Fs. de Aragón*, p. 340). Altrament ací hem de remetre per a això a les cites de Cuervo i del meu *DCEC*, s. v. (n. 5 i l'article tot). Potser no es presenta amb la mateixa densitat en el NO. del territori lingüístic com a l'Est, en el Centre i al Sud.

De tota manera no és estrany enterament al gallegoportuguès. El trobem ja en el galleg de les *Cantigas* del rei Savi, amb el sentit de 'précipici': «en *barranco* caeu con el o cavallo» (ed. Mettmann, 213.8). En veritat es nota que en aquesta llengua demostra una vida menys esponerosa: és revelador el fet que no n'hi hagi ni un testimoni en el riquíssim *Onomástico Med. Port.* de Cortesão (no en Viterbo ni altres diccionaris antics). Estrany del tot al portuguès no ho és, certament, i hi apareix segons Moraes en tots dos sentits bàsics; tampoc no sembla ser-hi un intrús ni un empelt de base castellana; especial confiança inspira l'ús en la Crònica de João I d'un clàssic del S. XV tan genuí com Fernão Lopes, on mostra acc. semblant a la de les *Cantigas* («tras penedos e *barrancos* que som juntos muito preto», cita en M.^a A. Tavares, *Rev. Portugal* xxvi), i després va rajant algun altre exemple bastant espatiat. Igual que en l'altre vessant pirinenc és propi d'una paraula d'ús menys vitenc el fet que aparegui en sentits derivats o secundaris (com el de «sepultura aberta no chão» en el lleonès fronterer de Miranda do Douro, Leite de V., *Est. Phil. Mirandesa* II, 167).

En el vessant NO. dels Pirineus, l'ús del mot no queda tallat abruptament, però disminueix en forma ràpida: amb fonètica genuïna només hi veiem *barranc* «précipice, ravin profund» en dues altes valls de l'extrem E. i de cap a l'O. de les valls gascones (vall de Biròs en el Coserans, vall d'Azun), car a la Vall d'Aran és poc vivaç i usat en el sentit limitat de 'canyet, lloc on tiren les ròsses'.⁹

Ja els romanistes de finals del segle passat cridaren l'atenció sobre l'estupenda semblança dels sentits i de la forma amb el gr. *φάραγξ*, -*αγγος*, substantiu femení. Majorment notable, en un mot que no pot ser cultisme i que no passà al llatí (ni en fonts vulgars o glossogràfiques tan sols), si reparem que en grec no és un mot sospitos d'estrangerisme, localisme o ús excepcional, sinó un terme d'aparició bastant freqüent, i en els clàssics més purs. El matís semàntic està més de la banda de 'lloc precipitós', 'penya-segat' (és netament un 'espatat' en Plutarc) que en el de 'vall estreta i fonda' però tanmateix apareix amb matís un poc ambigu o fluctuant «ravin, précipice» en els més antics clàssics en vers, Alcman, Esquil, Eurípides; els grans prosadors i oradors li donen més aviat el sentit